

Гайдулін О. О.,
головний науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут приватного права та
підприємництва імені Ф. Г. Бурчака,
професор кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Шаркова І. М.,
к.ю.н., доцентка, професорка кафедри
теоретичної юриспруденції, Київський
національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана

ГЕРМЕНЕВТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГЕНДЕРНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ: КОНЦЕПТ, АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЕГАЛІТАРИЗМУ

Для філософської концепції прав людини наріжним каменем є проблема індивідуального самовизначення самих суб'єктів цих природних прав, свобод та обов'язків. При цьому не викликає жодних заперечень твердження про те, що гендерна належність – необхідна умова самоідентифікації особистості, друга за значущістю після самого факту існування певного індивіда. Проте застосування для оцінки цього атрибута людської буттійності критерію рівності приховує логічні суперечності. Відповідно до української традиції філософствування, яка бере свій початок від етичного вчення Григорія Савича Сковороди, гендерна належність – це «нерівна для всіх рівність», для якої рівність умовна, а нерівність універсальна [1].

Саме така складна діалектика гендерної рівності та нерівності не вписується у прокрустове ложе міжнародних стандартів, які докладно розроблені та затверджені ООН та уточнені у відповідних регіональних актах, серед яких центральне місце займають Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1079 р.) та Факультативний протокол до неї (1999 р.). Засадничою ідеєю цих стандартів є уніформістський підхід до

утвердження гендерної рівності, що однаково поширюється на всі без винятку сфери суспільного життя [2, с. 97– 99]. Саме такий концепт закладений у підґрунтя легальної дефініції, наведеної в ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV, де гендерна рівність визначається як «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [3].

Екстремальність абсолютного гендерного зрівняння, що абстрагується від статевих відмінностей, веде до явного парадоксу – люди стають універсально рівними за умови втрати своєї базової самобутності, що можна досягнути коли всі будуть дорівнювати нулю. Абстрактна гендерна рівність неминуче веде до нівелювання фактичної ділової та ментальної нерівності людей. Це демонструє невдалий досвід реалізації плану дій для «забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних і громадських рішень» відповідно до рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, які були оприлюднені в 2003 р. Тоді у якості основного інструмента реалізації гендерної рівності Комітет запровадив конкретні цільові показники збалансованого представництва в органах влади, зазначивши, що частка як жінок, так і чоловіків (квота представництва) не повинна бути нижче 40 % [4]. Однак на практиці таке квотування не отримало загальної підтримки і нині присутність жінок в європейських органах влади ще не перевищує однієї третини.

Водночас такий механістичний підхід пропорційного квотування активно підтримується у вітчизняній науково-правовій публіцистиці. Вбачається, що такий метод збільшення представництва жінок дуже позитивно зарекомендував себе в політичній сфері. Багато з європейських розвинутих країн запровадили у себе квотування, що допомогло їм підвищити реальну участь жінок в управлінні державами [5, с. 36–37].

З іншого боку, справедливо відмічається, що вирішення питання гендерної нерівності шляхом квотування є штучним і проблематичним, ураховуючи українську традицію і особливості ментальності. У квотуванні вбачається принизливе підкреслення нерівності, яка ще, на жаль, існує у сучасному суспільстві [6].

На думку інших, більш радикально налаштованих дослідників, відкривається «можливість використовувати ресурс квотування для несанкціонованого отримання керівних посад не через певні якості, притаманні управлінським лідерам, а завдяки «жіночим» квотам. Така практика посилює негативний стереотип про інтелектуальну нижчість жінок». Заслужують на увагу слушні попередження про неприпустимість механічного перенесення досвіду гендерної політики США та інших країн на український ґрунт, що «може перетворитися на іншу крайність – надмірну і нездорову політкоректність», внаслідок чого може виникнути проблема захисту прав чоловіків. Справедливо підкреслюється, що «зважаючи на невідповідний ґрунт українського суспільства щодо гендерних перетворень, недостатній рівень гендерної культури, існує загроза спрямування основних засад фемінізму у деструктивне русло» [7, с. 91] .

Отже, сам концепт гендерної рівності як певної універсальної, але механістичної збалансованості прав жінок та чоловіків провокує повсюдне перекручування самої ідеї юридичної рівності й приведення її до еталону яacobінсько-більшовицького егалітаризму (від фр. *égalité* – рівність). Таке вульгаризоване вчення про принципову потенційну рівність усіх перед законом зводиться до матеріального зрівняння всіх суб'єктів прав шляхом штучного наділення певними благами в рівних частках, паях, квотах.

Концепт гендерної рівності має поступитися ідеї гендерної справедливості. Про це, до речі, сигніфікує новітня феміністична концепція

«Етики Турботи» (Ethics Of Care), що сформувалася в межах парадигми добросовісного публічного адміністрування (integrity public administration) [8].

Сама ж гендерна справедливість не може визначатися примусовими законодавчими приписами і навіть остаточними судовими рішеннями. Вона наскрізь консенсуальна, бо її завжди ситуативно узгоджують «Він» та «Вона» разом і це право нікому не відчужуване.

Це так, бо в координатах справжнього гуманізму Людина – це єдність двох половин, не математичне рівняння гендерів, а дріб, у якому величини, що діляться самі обирають хто з них має бути в певній ситуації чисельником, а хто знаменником. Хто забезпечує дохід, а хто відповідає за перерозподіл. Хто провідний, а хто ведений.

На недолугість категоричних заборон та загальних приписів у сфері гендерних відносин вказують чисельні приклади перекручення самої ідеї правового регулювання.

Рекомендації відповідно до окремих регіональних узвичаєнь не вживати для власної ідентифікації поряд з іменем та прізвищем також і по-батькові не є імперативними нормами і їх реалізація має враховувати багатовікові патріотичні (від лат. patrio – Батьківщина) традиції поваги до свого батька а отже – до Батьківщини.

Формальні ознаки статевої належності як самих людей, так і слів, що ними вживаються, розумний і справедливий закон не забороняє і не встановлює сумнівної одноманітності їх тлумачення та вживання, він навпаки скоріше дозволяє на свій розсуд використовувати фемінітиви тим особам, які з різних причин ображені гендерною нерівністю. Повага до ображених не може реалізовуватися за рахунок образи інших.

Загалом будь-які загальнообов'язкові приписи з приводу того як будувати конкретним, індивідуалізованим чоловікам і жінкам свої зносини – комічні, бо нагадують якусь сучасну кодифіковану соціальну «Камасутру».

Зрівняльного універсалізму, побудованого за принципом таліону (лат. Lex talionis), не може бути в гуманітарній сфері передусім тому, що це руйнує саму людину через штучне протиставлення її двох гендерних іпостасей. Справжня, повновартісна людина – це комплементарний союз чоловіка і жінки. Без єднання цих двох половин цілісне людське життя як самодостатнє, креативне та репродуктивне співжиття просто не може існувати.

Гендерне питання занадто особистісне, таємне, заповідне, інтимне для того щоб бути предметом публічного позитивно-правового регулювання. Це актуальна і важлива герменевтико-правова тема міжособистісного спілкування.

Список використаних джерел

1. «Незвична» філософія Григорія Сковороди. НУ «Острозька академія». 22 November 2012. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2012/11-22-1>
2. Гайдулін О.О. Нормативно-правові засади гендерної політики у Збройних Силах України / Гендерна політика у Збройних Силах України: проблеми теорії та практики: монографія Мін-во оборони України, Наук.-дослід. Центр гуманітар. Проблем Збройних Сил України / За заг. ред. О.М. Олейника. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2012. 334 с. С. 96–109.
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
4. Рекомендация N Rec (2003) 3 Комитета министров Совета Европы государствам-членам «О сбалансированном представительстве женщин и мужчин в процессе принятия политических и общественных решений» (12 марта 2003 года). URL: <https://законодавство.com/ministriv-radi-komitet/rekomendatsiya-rec-2003-komiteta-ministrov210296.html>
5. Теоретичні і практичні засади гендерної політики у Збройних Силах України. *Матеріали науково-практичного семінару*. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 75 с.

6. Буроменський М. В. Можливості адаптування українського законодавства до міжнародних стандартів забезпечення рівності політичних прав чоловіків і жінок. *Перспективи паритетної демократії у політико-правовому полі України*: 36. наук, статей. Харків, 1997. С. 49–55.

7. Харченко Л. В. Гендерні проблеми при формуванні політико-адміністративної еліти в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 88–94.

8. Шаркова І. М. Феміністична концепція «Етики Турботи» (Ethics Of Care) як ідейна засада парадигми добросовісного публічного адміністрування (integrity public administration) / Принципи гендерної рівності та недискримінація як євроінтеграційні орієнтири у сфері вищої освіти: Збірник матеріалів Міжнародної конференції, присвяченої Міжнародному дню жінок і дівчат у науці (14 лютого 2023 року) [Електронний ресурс] / ред. кол.: Кожура Л.О., Ілікчієва К.І., Богданець А.В. Київ: КНЕУ, 2023. С. 158–160.

Галіахметов І. А.,

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВ ЖІНОК

Завдання цих тез полягає в тому, щоб виділити та проаналізувати ті основні парадигми в сучасному академічному дискурсі, в межах яких вивчаються права жінок, враховуючи можливості використання цих парадигм у освітніх програмах закладів вищої освіти. Як відомо, найвиразніше виділяються дві парадигми, що можна умовно позначити як правову (або філософсько-правову) та феміністську. Тут мова буде йти насамперед про першу.